

Tarih ve GÜNce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 10 (2022/Kış), ss. 25-46.

Geliş Tarihi: 2 Aralık 2021

Kabul Tarihi: 21 Aralık 2021

Araştırma Makalesi/Research Article*

OSMANLI POLİSİNİN MODERNLEŞME SÜRECİNDE TOPLUMSAL HAYATA DAHİL EDİLMESİ VE DAVRANIŞLARININ ŞEKİLLENMESİ

Yasin TURNA**

Onur AKDOĞAN***

Öz

Osmanlı Devleti'nde 1845 yılında ilk olarak askeri bir yapı içerisinde teşekkül eden polis teşkilatı, tarihsel süreç içerisinde kurumsallaşmasını sürdürmüştür. 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnameleri ile müstakil bir kuruma dönüşerek modern bir polis teşkilatı görünümü kazanmıştır. II. Meşrutiyet döneminde İttihatçıların etkisiyle yeni bir kimlik kazandırılmaya çalışılan Osmanlı Polisi, genişleyen yetkileriyle birlikte toplumsal hayatta daha belirgin bir rol üstlenmiştir. Osmanlı polisinin artan sorumluluklarını yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyulan nitelikli kadro eksikliğinin giderilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmada, Osmanlı polisinin modernleşme sürecinde geçirdiği değişimler ve artan yetkileriyle birlikte toplumsal hayat içerisindeki yükselen rolü incelenmiştir. Polisin geçirdiği değişim sürecinde yetki ve sorumluluklarını karşılayabilmesinde engel teşkil eden sorunlar ele alınarak rejimin iktidarını sağlamlaştırması adına polisin araçsallaştırılması, polislik mesleğinin ihtiva edilmesi için gereken uzmanlaşma adımlarının yeterince atılamaması, otoriter polislik anlayışının devam etmesi gibi nedenlerle mesleki disiplinin yeterince sağlanmadığının tespiti yapılmıştır. Ayrıca mesleki uzmanlaşma sorunu sebebiyle ortaya çıkan "haysiyet-i meslekiye" aykırı davranışların disiplin mekanizmaları tarafından nasıl cezalandırıldığı

---

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Öğr. Gör. Dr., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, (yasinturna@gmail.com). ORCID ID: 0000-0003-2153-2797.

*** Öğr. Gör., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, (onrakd@gmail.com). ORCID ID: 0000-0001-5523-2384.

izah edilmiştir. Bu doğrultuda mesleki uzmanlaşmanın sağlanmasına gayret edilen II. Meşrutiyet döneminde, Polis Mecmuası'nda yayımlanan Polis Divanlarının terkin-i kayıt listelerinden faydalanılarak, işlenen suçlar üzerinden polislerin niteliklerine ve ilişkin gözlem imkânı sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Polis Tarihi, Osmanlı Polisi, Polis Mecmuası, Polis Divan Kararları.

INCLUSION OF OTTOMAN POLICE INTO THE SOCIAL LIFE AND SHAPING THEIR BEHAVIOURS IN THE MODERNIZATION PROCESS

Abstract

Police enforcement in the Ottoman Empire that is initially founded in a military system in 1845, maintained its institutionalising in the historical process. With the police regulations dated 1907 and 1913, police enforcement transformed into a separate institution and then transformed into modern police enforcement. In the second constitutional era, the Ottoman police, which was strived to develop a new identity by the Unionists, took a more distinct part in the social life with the expansion of powers. For the sake of Ottoman police fulfilling its increased responsibilities, regulations and revisions were made for meeting the need for meritable staff shortage. In the study, along with the transformations it had in the modernization process and, the expansion of powers, the rising role of Ottoman police in social life is analysed. It is found in the study that professional discipline in the Ottoman police was not sufficiently employed due to the reasons such as; the regime instrumentalising the police to consolidate its own ruling by tackling the issues interfering with police fulfilling its responsibilities and powers in its transformation process, the expertness needed for the police to carry out its occupation not being enough and, the continuation of authoritarian police mentality. Furthermore, the acts that are inappropriate and in contrast to the professional dignity emerging because of the lack of professional expertise, and how those acts are punished by the disciplinary boards are explained in the study. Hence, in the second constitutional era where the professional expertise was strived, the study presents an analysis of police's qualities based on the crimes committed, by benefitting from the cancellation records lists of police councils published in the Police Journal.

Keywords: Police History, Ottoman Police, Police Mecmuası, Police Council's Decisions

Giriş

Osmanlı Devleti'nde iç güvenlik, farklı görev tanımlarını muhteviyatında barındıran askeri yapılar tarafından sağlanmıştır. İç güvenliği sağlayacak uzmanlaşmış bir birim altında toplanması ise Osmanlı modernleşmesinin önemli uğraklarından Tanzimat devri ile başlamıştır. Bu dönemde Batı'daki emsallerine göre şekillendirilen iç güvenlik birimi olarak Osmanlı polisi, Fransa örneği üzerinden inşa edilmeye çalışılmıştır. 20 Mart 1845 tarihinde Tophane-i Amire Müşirliğine bağlı olarak hayata geçirilen modern anlamda ilk polis teşkilatı, 1845'ten Cumhuriyet'e kadar geçen süreçte evrimsel bir yapıda ilerlemiştir. Teşkilatlanması idari ve teknik olarak inşa edilirken mevzuatlarla da güçlendirilmiş ve bu doğrultuda görev tanımı genişlemiştir.

1845 yılında Sultan Abdülmecid döneminde kurulan ancak II. Abdülhamit devrinin siyasi konjonktürünün etkisi altında uzmanlaşmış müstakil bir kuruma dönüşmeye başlayan Türk Polis Teşkilatı, bu dönemde edineceği yeni misyonuyla tarihsel bir miras bırakacak ve edinilecek tecrübe ile günümüze dek devam edecek tartışmalara konu olacaktır. Polisin görev tanımının belirlenmesi ve genişlemesi bir dizi reform hareketini gerekli kılacak ve tarihsel süreç içerisinde yükleneceği vazifelerle sürekli bir gelişim çizgisinde devam edecektir.

Kamu düzenini korumak ve devamlılığını sağlamakla görevli olan polis, yarı militer yapısıyla gündelik hayatın içerisinde konumlanmıştır. Bir başka ifadeyle, toplumsal hayat içerisinde devlet otoritesinin cisimleşmiş bir ifadesini temsil eder. Gerek fiziki şiddet tekeli gerekse üniforması ile sembolik iktidarın bir temsilcisi olması sebebiyle polisin toplum içerisindeki yüklendiği anlam kamu otoritesinin bir yansımasıdır. Düzenin devamlılığının sağlanması ve toplumsal kuralların yerine getirilmesinde gözetleyici bir rolü olan polis, iktidarın toplumsal hayata yönelik politikalarının uygulayıcısı konumundadır. Bu sebeple Osmanlı'da modern anlamda polis teşkilatının kurulmasının ardından bir dizi reform sürecinden geçmesiyle iktidar için önemi daha fazla pekişmiş ve bu ölçüde de görev tanımlaması genişlemiştir.

İktidarın siyasal içeriğine göre polisin vazifesinin artmasının en kayda değer örneği II. Meşrutiyet devridir. Bu dönemde -halihazırdaki 1907 tarihli Polis Nizamnamesi'ne dayanan- 1913 tarihli Polis Nizamnamesi başta olmak

üzere polise ilişkin pek çok mevzuat çıkarılmıştır. Yeni rejimin tesis edilmeye çalışıldığı bir dönemin ruhunu yansıtmaları bakımından polisin yetkileri kadar, sorumlulukları da önemlidir. Merkezden taşraya yeniden teşkilatlanan polisin yetki alanının genişlemesiyle birlikte sıkı bir kontrol mekanizmasına gereksinim duyulmuştur. Bundaki temel etken müstakil bir kurum haline dönüşen polisin verdiği hizmette belirli bir standardın yakalanması ile toplum nazarında itibarının ve niteliğinin artırılmasıdır. Polisin disiplin işlemlerini içeren bu mekanizma, polise ilişkin çıkarılan mevzuatlarda önemli bir yer edinmiştir. Polis disiplinine yönelik cezai hükümlerin genişlediği bu dönemde, mesleki gerekliliklere aykırı davranan polisler polis divanı adı verilen bir kurul tarafından cezalandırılmıştır. Polise verilen cezalar ise tenbih, tevbih, maaş kat'ı, kıdem tensiki, sınıf tenzili gibi cezaların yanı sıra en ağır cezayı içeren ve kayıt terkinden (meslekten ihraç) ibarettir. Bu cezalardan meslekten ihraça konu olan polislerin bilgileri *Polis Mecmuası*'nda yayımlanmıştır. İlan edilen tablolarda polislerin isimleri, numaraları, görev yerleri, işledikleri suçların türleri yer almaktadır. Polislerin ihracına sebep olan suçlar genel olarak iffetsizlik, rüşvet, sarhoşluk, kumar, görevi kötüye kullanma gibi "haysiyet-i meslekiye"ye yakışmayan hareketlerdir.

Bu çalışma temelinde üç bölüm üzerine inşa edilmiştir. Bu bölümler; Osmanlı polisinin modernleşme süreci içerisinde genişleyen görev tanımı, yetkileri ve merkezi bir denetim mekanizması olarak disiplin soruşturmalarıdır. Çalışmada, modern bir polis teşkilatının temellerinin atıldığı 1907 ve 1913 Nizamnameleri ile polise ilişkin mevzuatlar üzerinden Osmanlı polisinin kurumsallaşması çalışmanın merkezinde yer almaktadır. İttihatçıların iktidara gelmesiyle akıllarda olumsuz bir yer eden polis teşkilatında köklü bir değişime gidildiği bir dönemi kapsayan çalışmada, "yeni polis" olarak adlandırılan kurumsal kimliğin inşa edildiği bir süreç içerisinde polisin genişleyen yetki ve sorumluluklarını karşılayamama sorunu ele alınmıştır. Literatürde devletin modernleşme sürecinin bir uzantısı olarak değerlendiren Osmanlı'da polis teşkilatının kurumsallaşma sürecine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışma ile polisin modernleşme sürecine ilişkin polislik mesleğini icra eden memurların görevi sırasında gündelik hayattaki tavrı üzerinden bir okuma yapma imkânı sunulmuştur.

1. Osmanlı Polisinin Görev Tanımı ve Yetkileri

1845 Polis Nizamnamesi ile temelleri atılan Türk Polis Teşkilatının müstakil bir kurum haline gelmesi uzun zaman almıştır.¹ Osmanlı'da ilk polis memurları "teftiş memuru" ünvanıyla askeri bir yapı olan Tophane-i Âmire Müşirliğine bağlı olarak göreve başlamıştır.² Henüz başkentte teşkilatlanmaya başlayan Osmanlı Polisi, ilk başta doğrudan askeri bir örgütlenme içerisinde faaliyetlerini yürütürken, 1879 yılında Zaptiye Nezaretinin kurulması ile nispeten müstakil bir kurum hüviyetine bürünmeye başlamıştır. Zaptiye Nezareti altında "Teftiş Memurlukları" yerine "İstanbul Polis Heyeti" namıyla önce başkentte, 1885 yılından itibaren de Osmanlı Devleti'nin çeşitli eyaletlerinde müdürlük ve serkomiserlik düzeyinde gelişimini sürdürmüştür.³

Osmanlı polisinin bürokratik yapısıyla birlikte yetki ve sorumlulukları da artmıştır. Sultan II. Abdülhamit'in iktidarını güçlendirmek için bu dönemde polisin toplumsal hayat içerisindeki rolü öne çıkmıştır. 1877 ve 1886 senelerinde yapılan düzenlemelerle cemiyetler, toplantılar, şirketler, basın ve yayım organları ile tiyatroların tebaa üzerinde meydana gelebilecek olumsuz etkilere önlem almak amacıyla polise denetim yetkisi verilmiştir.⁴ Cemiyet hayatına etki edecek siyasi ve ahlaki her nevi unsurun denetiminden de

---

¹ Polis kelimesinin resmi lisanda geçtiği ilk teşkilat kanunu, Polis Nizamı adı altında 17 maddeden ibaret olarak 11 Rebiü'l evvel 1261 (20 Mart 1845) tarihinde çıkarılmıştır (Ali Birinci, "Türk Emniyet Teşkilatında "İlkler", *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 1, S. 3, 1999). Türk Polis Teşkilatı, modern bir kurum olarak temellerinin atıldığı bu tarihten çok daha öncesine uzanan köklü bir tecrübeye sahiptir. Yüzyıllar içerisinde farklı ad ve görev tanımlarıyla tecrübe kazanan Türk Polis Teşkilatının tarihi üzerine önemli bir kaynak için bkz. Yücel Yiğit (ed.), *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Polis Akademisi Yayınları, 2017.

² Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2008, s. 66. Hikmet Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk: Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, Kanaat Basımevi, Ankara, 1946, s.148-149.

³; Hüseyin Hüsnü Gören, *Birinci Yüzyılda (1839-1938) Türk Polis Teşkilatının Tekamül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2018, s. 14-15; Yücel Yiğit, "Serkomiserlikten Müdürlüğe: Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün Kuruluşu (1885-1938)", *Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır*, Editörler: Oktay Bozan-Hakan Asan vd., Manas Yayınları, Ankara, 2019, s.133-134.

⁴ Tongur, a.g.e., s. 189-19.

sorumlu siyasi polis olarak ifade olunacak istihbarat polisliği⁵ de güçlendirilmeye başlanmıştır.⁶

Türk Polis Teşkilatının kuruluşundan sonra görev tanımındaki genişlemeye yönelik ilk kanuni düzenleme, 6 Aralık 1896 tarihinde polis memurlarının vazifelerine yönelik bir talimat ile olmuştur. Modern polis teşkilatının kurulmasından sonra polisin vazifelerini gösteren ilk resmî metin olması hasebiyle bu talimat hususi bir öneme haizdir. 1896 tarihli talimata göre polisin vazife tanımı genişletilmiş ve toplumsal hayatın tümüne sirayet edecek ölçüde yetkilerle donatılmıştır. Bu talimatta polis, gece ve gündüz cadde ve sokaklarda ve mahalle aralarında fasılasız devriye gezmekten başka; “*derun-u hanelerin ahvaline*” ve “*mahalâtta gelip giden eşhasa*” dair devamlı haberdar olacaktır. Bu sebeple polisler mütemadiyen han, ev ve dükkânları gizli ve açık bir şekilde gözetleyebilecektir.⁷ Polise yüklenen bu görevler 1907 tarihli Polis Nizamnamesi ile genişletilerek kamu düzenini sağlamaya yönelik iktidarın işlevsel bir aracı konumuna gelecektir.

1907 tarihli Polis Nizamnamesi⁸, Türk Polis Teşkilatının modern bir hüviyete bürünmesinin en önemli adımıdır. Zira bu tarihten önce polise ilişkin açık bir kanuni dayanaktan yoksun biçimde hizmet verilmekte iken, artık müstakil bir kurumu belirgin kılacak mevzuatlara sahip olmuştur. 1907 tarihli Polis Nizamnamesi, Celestin Bonnin’in⁹ Avrupa’daki örneklerine göre polisin eksiklerini tespit etmesi üzerine görevlendirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkması ve polise ilişkin hükümlerin tek bir metin altında toplanmıştır.¹⁰ Ayrıca 1907 Nizamnamesiyle polisin askeriyeden ayrıştığının

⁵ Türk Polis Teşkilatının istihbarat biriminin kuruluşu ve gelişimi üzerine literatüre kazandırılmış önemli bir eser için bkz. Yücel Yiğit, Eyüp Şahin, “Emniyet İstihbarat Tarihi”, *Türk İstihbarat Tarihi*, Editör: İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit, Namık Çençen, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-633.

⁶ İlber Ortaylı, *II. Abdülhamid Devrinde Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfusu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981, s. 46.

⁷ Tongur, *a.g.e.*, s. 168-169; Alyot, *a.g.e.*, s. 187-188.

⁸ 1907 Polis Nizamnamesi 167 madde, 3 bap ve 7 fasıldan oluşmaktadır Bkz. Alyot, *a.g.e.*, s.191-228.

⁹ Celestin Bonnin’in Türk polis tarihindeki yeri ve önemi hakkında Bkz. Nurettin Van, “Osmanlı Polis Teşkilatının Modernleşme Sürecinde Celestin Bonnin’in Rolü”. *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 291-309.

¹⁰ Eyüp Şahin, “Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi”, *Polis Dergisi*, Sayı 38, 2004. s. 86-189; Eyüp Şahin, “1845’ten 1913’e Osmanlı Polis Nizamnamelerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 313-329.

bir sembolü olarak “polis neferi” yerine “polis memuru” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır.¹¹

1907 tarihli Polis Nizamnamesi ile Türk Polis Teşkilatının ülke genelinde asayişten sorumlu olan merkez ve taşra birimlerinde polisin ödev ve görevleri; idarî, mülkî ve adli olmak üzere üç ana başlıkta ifade edilmiştir. Polisin idarî görevleri; kamu düzeninin korunması, emniyeti tehdit edecek unsurların önüne geçilmesi ve idareten konulan kaidelerin yerine getirilmesi için tedbirleri icra etmeye dayalıdır.¹²

Polisin idarî görevleri, bir yönüyle polisin otoritesinin toplumsal hayat içerisindeki rolünü belirgin kılması bakımından önem arz etmektedir. Bu minvalde cemiyet hayatının bir parçası olarak sosyal, ticari ve hukuki haklara ilişkin meseleler, idarenin uygun gördüğü ölçüde polis tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Polisin toplumsal hayat üzerindeki etkisi yasaların uygulayıcısı olması bakımından aracı bir rol şeklinde tezahür etmesinin yanı sıra, ayrıca genel ahlak kurallarının belirlenmesinde ve düzenlenmesindeki göreviyle de ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda polis, bilhassa genel ahlak ve adaba aykırı fiillerin görüldüğü mekânlarda denetimler yaparak, uygunsuz hareketlerin önüne geçmekle mükelleftir. Polisin mülkî ve adli kolluk görevleri ise mevzuatlarda açıkça belirtilmiş, genel emniyeti bozacak her nevi teşebbüs ve hallere ilişkin tedbirleri kapsamaktadır.¹³

II. Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte polisin kurumsallaşmasında yeni bir evreye geçilmiştir. İttihatçıların iktidara gelmesiyle birlikte Zaptiye Nezaretinin lağvedilmesi üzerine, 4 Ağustos 1909’da Emniyet-i Umûm Müdürlüğü teşkil edilmiştir. Bu tarih itibarıyla Osmanlı polislerinin merkez teşkilatına Erkân-ı Harp Miralay Galip Bey¹⁴ Emniyet Umûm Müdürü olarak atanmış ve 4 Haziran 1911 tarihinde de İstanbul Polis Müdüriyet-i Umûmîyesi kurulmuştur. 9 Aralık 1913 tarihinde ise Emniyet-i Umûm

¹¹ Derviş Okçabol, *Zabta Tarihi*. 2. Baskı, Ankara Polis Enstitüsü, Ankara, 1940, s. 97.

¹² 1907 Nizamnamesi’nin 72-82. maddeleri ile 102-144. maddelerinde idarî kolluğun görevleri kabaca şu şekilde sıralanmıştır: halkın emniyet, sağlık ve hayatı ile ilgili işler, yardım görevleri, genel eğlence ve istirahat yerleri ile benzeri mahallerin kontrolü, göz önünde bulundurulması gereken şahıslara ait işler, genel ahlak ve adaba aykırı işlerin menedilmesi, yolcular ve yabancılarla ilgili işler, icrası müsaadeye bağlı işlerin takibi, basmevleri, yayın ve basın hakkındaki yasakları ve emirlerin tabinde dikkat etmek, belediye işlerine yardım (Tongur, *a.g.e.* s. 212-215).

¹³ Bkz. (1907 Nizamnamesi Md. 4 ve 86-89, 90-111)

¹⁴ Eyüp Şahin, *Emniyet Genel Müdürleri*. Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2014, s. 41-51.

Müdürlüğü Dâhiliye Nezaretine bağlanmıştır.¹⁵ İttihatçılar, mesleki tatmin sorununun önemli kaynaklarından biri olan polisin maaş sorununu ele almıştır.¹⁶ Ayrıca, geçmiş döneme ait polise yönelik kötü algının bir sembolü olarak hafızalara yer eden polis üniformasında değişikliğe gidilmiştir.¹⁷

Bu dönemde polise ilişkin bir diğer gelişme ise 1913 tarihli Polis Nizamnamesinin¹⁸ yürürlüğe konulmasıdır. 1913 tarihli Polis Nizamnamesi ve polisin vazifelerini tayin eden mevzuatlara göre toplumsal hayata ilişkin polisin vazife ve yetkileri daha da artmıştır. Buna göre polisin genişleyen görevleri genel hatlarıyla şunlardı: Resmi müsaade alınmadan silah taşıyanların tespiti; seyahat edenlerin nereden gelip gittiklerini hüviyetleriyle birlikte sorgulama; konaklama yerlerinde kalanların kimlik bilgilerinin yirmi dört saat içerisinde polis merkezine tevdi edildiğini takip etmek; umumî ahlak ve edebe aykırı her türlü faaliyette bulunmak (din, mezhep ve unsurlarına yönelik tezyif ve tahkir eden hareketler veya muayyen mahallerden başka yerlerde genelev açmak gibi); yasak bulunan kumarhane ve esrarhaneleri tespit etmek; ticarethaneler ve mali müesseselerin bilgilerini güncel olarak idareye bildirdiğine emin olmak (açılış-kapanış tarihleri, sahipleri ve adres bilgileri gibi).¹⁹

2. Osmanlı Polisinin Toplumsal Hayattaki Yükselen Rolü

Osmanlı'da Tanzimat devri, devlet idaresinde Batılı anlamda modernleşme sürecinin önemli bir evresini oluşturmaktadır. Modern devlete ilişkin beklentilerin arttığı bu dönemde devlet idaresinde reforma gidilmiş ve

¹⁵ Yücel Yiğit, "Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı", *Atatürk Ansiklopedisi (Elektronik Ansiklopedi)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr> Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 14 Kasım 2021.

¹⁶ II. Meşrutiyet dönemi polis maaşlarına ilişkin bir çalışma, polisin gelir düzeyinin yaşam standartlarının altında olduğu ve geçim sıkıntısı çektiğini ortaya koymaktadır. Bilhassa II. Meşrutiyet dönemiyle maaşlarında iyileştirmeler yapılan polisler, uzun savaş dönemi, borçlanma ve ayaklanma gibi sebeplerle yükselen enflasyon karşısında büyük zorluklar çekmiştir. Kimi zaman maaşlarını alamayan polisler çareyi borçlanmakta, torpille aylıklarını önceden almakta ve bir miktar kesinti ile esnafa başvurmakta bulmuştur. Geçim sıkıntısı çeken polisler istifa ederek başka işlere geçmek zorunda kalmıştır (Yücel Yiğit, II. Meşrutiyet Dönemi Polis Maaşları (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Polis Maaşları (1865-1937), *Mehmet Genç Anısına Uluslararası Osmanlı İktisat Tarihi Sempozyumu*, İstanbul, 2021).

¹⁷ Polis üniformalarındaki değişimlerle alakalı bilgi için bkz. Cemal Tepe, "İttihat ve Terakki Cemiyetinin Polis Kıyafetleri". *Anasay*, (13), 2020 s. 17-56.

¹⁸ 1 Eylül 1932 tarihinde yürürlüğe giren 2049 sayılı Polis Teşkilat Kanunu ile yürürlükten kalkan için bkz. (Alyot, a.g.e., s. 497-532).

¹⁹ Alyot, a.g.e., s. 533-544.

yeni kurumlar tesis edilmiştir. Bu devrin öne çıkan kurumlarından biri polis teşkilatı olmuştur. Kuruluşundan itibaren toplumsal hayatın içerisinde yer alan polis, çağın gerekleri doğrultusunda gelişim göstermiş ve devletin yükselen bir değeri konumuna gelmiştir.

Batı'daki örnekleriyle neredeyse aynı süre zarfında kurulan Türk Polis Teşkilatının yeni kanunlarla görev tanımı ve yetkilerinin artması, toplumsal hayat içerisindeki belirginliğini güçlendirmiştir. Osmanlı coğrafyasında teşkilatlanan polis, toplumsal beklentilere cevap vermek kadar iktidarın otoritesinin sürdürülmesinde ve güçlendirilmesinde önemli bir rol sahibi olmuştur. II. Abdülhamit devrinden itibaren polisin siyasi süreç üzerindeki kritik önemini keşfedilmesiyle birlikte iktidar için vazgeçilmez bir araç olmuştur.²⁰ Nitekim polisin adli bir kolluk mekanizmasından çok daha fazlası olduğu, II. Meşrutiyet devrinde iktidarla olan ilişkisinde kendini belli etmiştir.

II. Meşrutiyet devriyle birlikte Osmanlı Devleti, artık sembolik iktidarla sınırlandırılmış parlamenter demokrasiye dayalı bir biçimde yeniden inşa sürecine girmişti. İktidarda bulunan İttihatçılar, hızlı bir şekilde memur kadrolarını yeniden tanzim etmeye başlamıştır.²¹ İttihatçılar tarafından yaratılmaya çalışılan yeni devlet nizamından Osmanlı polisinin de nasibini almış ve II. Abdülhamit devrinin sembolik temsilini oluşturan polisin üzerindeki olumsuz imajı ortadan kaldırmasına yönelik yeni polisi inşa etmeye çalışmıştır.²² Ancak polise ilişkin bu dönemde yapılan reformlar yeterince karşılık bulamamış ve polisin sahip olduğu yetkileri kullanım biçimi, modern polislik çalışmalarında da tartışmaya konu olan pek çok sakıncalı durumu doğurmuştur. Bu dönemde polisin toplumsal hayattaki

---

²⁰ II. Abdülhamit tarafından muhalefeti bölmek için görevlendirilen gizli polis şefi Ahmet Celalettin Paşa ile askeri öğrenciler tarafından saraya karşı gerçekleştirilecek bir komployu polisin açığa çıkarmasına ilişkin bkz. Ferdan Ergüt, *Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 143-144.

²¹ Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilaf Fırkası: II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar*, 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 2012, s. 237.

²² II. Meşrutiyet devrinde İstanbul Polis Mektebi'nin ilk mezuniyet töreninde verilen bir nutukta; önceki dönemlerde milleti ezmek için sevk edilmiş polisliğin yerine Meşrutiyet'ten ilhamla düzen ve ilerlemenin şuuruyla hareket edecek yeni polisin felsefesi vurgulanıyordu (Bkz. Tongur, *a.g.e.*, s. 264-265). Yine bu dönemde okutulan polis ders kitabında da polisin halkın rızasını kazanarak hükümetin nüfuzunu artırmakla görevli olduğunu açıklanıyordu. Bkz. İbrahim Feridun, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-I Meslekiye*, Haz. M. Karakaya, V. K. Bilgiç, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010, s. 23-38.

tavrını belirleyen etmenleri rejim, uzmanlaşma, polislik felsefesi şeklinde üç maddede sıralayabiliriz.

Polis teşkilatları, Bayley ve Neocleaus'un da ileri sürdüğü gibi içinde bulunduğu toplum ve rejimle doğrudan alakalıdır. Polis, rejimin karakteristiği nispetince iktidar aracılığıyla siyasal süreçleri inşa edici bir role sahiptir.²³ Gerçekten de II. Meşrutiyet döneminin özgün koşulları içerisinde polis teşkilatının yapısı ve polislik uygulamalarına iktidarın doğrudan etkisi olmuştur. Bayley'in belirttiği gibi polis, devlet inşa sürecinde şiddetli bir direnişle karşılaşması ve rejimin meşruiyetinin tehlikeye girmesi neticesinde ister istemez siyasal bir rol üstlenmiştir.²⁴ Nitekim yeni bir rejimin olgunlaşmaya başladığı bir dönem olarak II. Meşrutiyet; parlamenter demokrasinin yeniden hayata geçirildiği, hak ve taleplerin yüksek sesle dile getirildiği, çok cemiyetli ve partili bir siyasal zeminle Türk siyasal hayatında önemli bir milat olmuştur. Ancak 31 Mart Vakası²⁵ sonrası İttihatçılar merkezi otoriteyi güçlendirerek toplumsal özgürlüklerin önüne geçmiştir.²⁶ Meşrutiyet sonrası iktidarı elinde tutmaya gayret eden İttihatçılar toplumsal hayatı denetim altında tutma ve muhalif hareketleri bastırma politikası ile otoriter polislik faaliyetlerini doğurmuştur. Öyle ki karakollarda siyasi muhaliflere işkence edildiği, siyasi cinayetlere karışan ve göz yuman polislere dair şikayetler Meclis-i Mebusan tutanaklarına kadar yansımıştır.²⁷

Polisin genişleyen görevleri, toplumsal hayat üzerindeki denetleyici rolünü arttırarak iktidara daha geniş bir kontrol fırsatı sunmuştur. Polis, daha önce eleştirilen II. Abdülhamit dönemi polisliğini andıracak şekilde hanelere kadar nüfuz etme imkânını arttırarak devam ettirmiştir. Ancak polisin görev ve yetki alanını böylesine hassas konularda genişleten idarenin, toplumsal ve siyasi kargaşaya sebep olmadan vazifesini yerine getirebilecek uzman kadroya sahip olduğunu söylemek güçtür. Henüz kurumsallaşmasını

²³ Bkz. David Bayley, *Gelecek İçin Polis*, Çev. Fethullah Eraslan, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 2006; Mark Neocleous, *Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi*, Çev. Ahmet Bekmen, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

²⁴ David Bayley, "The Police and Political Development in Europe", Ed. C. Tilly, *The Formation of National States in Western Europe*, Princeton University Press, Princeton, 1975 s. 369.

²⁵ Birinci'ye göre 31 Mart Vakası, Meşrutiyet sonrasında iktidarı elinde tutmaya aday olan İttihatçılara karşı gelişen sosyal ve siyasî tepkidir (Birinci, a.g.e., s. 237).

²⁶ Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev. Yasemin Saner Gönen, 17. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 148-149.

²⁷ Noemi Levy-Aksu, "II. Meşrutiyet Döneminde Polis: Bir Profesyonel Kimliğin İnşası", *Tarihte Türk Polis Teşkilatı Sempozyumu*, Editörler: M. Gül, M. Kandemir, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2013, s. 227.

tamamlayamamış ve kendi personel temini yeterince karşılayamamış olması Osmanlı polisinin en büyük sorunlarından biridir. Bu sebeple polisin görevlerine cevap verebilecek nitelikli kadroların oluşturulması için yeni işe alım şartları getirilmiş ve polisin eğitimine yönelik bir dizi düzenleme yapılmıştır.²⁸ Ancak polis istihdamı niceliksel bir ivme kazansa da eğitim kurumlarının ihtiyaç duyulan uzmanlaşmayı sağladığını belirtmek aceleci bir hüküm olsa gerekir. Bu sebeple II. Meşrutiyet dönemi polisinin sahip olduğu yeni yetkileri uygulamada sıkıntılar yaşaması kaçınılmaz olmuştur. Polis olmak için gereken şartlarda niteliksel beklentinin artması ile meslek içi eğitim kurumlarından ibaret olan Polis Dershaneleri'nin²⁹ yerine modern polis mekteplerinin açılmış ve Avrupa'dan uzmanların getirilmiştir.³⁰ Ancak bu çalışmalar, artan polis mekteplerinin kısa süre sonra Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kapatılmasıyla³¹ yeterince etkili olamamıştır.

Polislik faaliyetlerini biçimlendiren bir diğer etmen, polisin toplumsal hayattaki görünümünün belki de en belirgin ifadesi olan polislik felsefesidir.³²

²⁸ Türk Polis Teşkilatının kurulmasından itibaren uzunca bir süre polisin seçim ve tayin usulüne ilişkin 1867 tarihli yönetmelik ile polis istihdamı sağlanmıştı. Bu yönetmeliğe göre polis adayları için gerekenler; "1) 20-50 yaşlar arasında sakatsız ve iletisiz mütenasip vücutlu olmaları, 2) Bir cinayet cezası ile cezalandırılmış bulunmamaları, 3) Zatî liyakati, istikâmeti ve sair şahsî halleri belli ve hükümet işlerinde kullanılmalara elverişli olmaları, 4) Gerektiği zaman zaptiye neferlerine kumanda edecek ve sözü tesir eyleyecek yetki ve haysiyet erbabından bulunmaları, 5) Mevzu şartlara göre iyi iş göreceklere dair kefil ve senet vermeleri" şartlarından ibaretti. Ancak 1907 tarihli polis nizamnamesindeki şartlarla polis olma kriterinde aranan nitelik artmıştı. Buna göre; "1) Osmanlı Devleti tebaasından olmak, 2) 25 yaşını bitirmiş ve 40 yaşını geçmemiş bulunmak, 3) Türkçe okuyup yazması olmak, 4) Hastalıklardan salim olduğu doktorlarca muayene edilerek tasdik olunmak, 5) Cünha ve cinayetle hükümlü olmayıp iyi ahlak ve tavır edilerek sahiplerinden bulunmak" şartları getirilmişti. II. Meşrutiyet döneminde de geçerliliğini koruyan aday polislerden beklenen şartlara 1913 tarihli Polis Nizamnamesinde eklemeler yapılmıştır. Buna göre; "serbestçe okumak, yazısı okunaklı olmak, imlası doğru (manası değişmeyecek derecede inla hatası muaftır.). Ve oldukça süratli, okuduğunu anlayacak ve takdir edecek iktidara malik olmak, polis mektebinde okunacak dersleri anlamaya kabiliyeti anlaşılacak." şartı getirilmişti. Ayrıca, fena huyları olmayan ve iyi hal sahibi olduğu polis dairesince tasdik edilmesi gerekliliği de polislerin tayin usulleri ve şartları arasındadır (Tongur, a.g.e., s. 162-163, 208; Alyot, a.g.e., s. 178-179, 507-508).

²⁹ 31 Mayıs 1891 tarihinde açılan ve kısa bir süre ara vermesinin dışında eğitim-öğretime devam eden Polis Dershanesi, polis eğitiminde yetersiz kalması nedeniyle 1908 yılında kapatılmıştır (Yurdal Demirel, "Osmanlı Dönemi Polis Eğitiminden Bir Sayfa: Polis Dershanesi", *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 387).

³⁰ Tongur, a.g.e., s. 162-170.

³¹ Nazif Yazman, "Polis Mekteplerinin Tarihçesi", *Polis Dergisi*, Y:23, S:310, E.G.M. Yayınları, Ankara, 1947, s. 4206.

³² Polislik felsefesi, başta iktidarın siyasi tutumu olmak üzere, ülkenin tarihi, sosyal yapısı ve ekonomisiyle polisin görevini yerine getiriş biçimini etkilemesi neticesinde ortaya çıkan polis faaliyetidir (Anneke Osse, *Polislik Faaliyetlerini Anlamak*, Çev. Zeynep Başer, Banu Dökmecibaşı, Fatih Gençkal, Zeynep Gültekin, Nagehan Gürbüz, İlknur Urkun, Bion Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2015: 93-94).

Bu dönemde İttihatçıların iktidarı elinde tutma gayreti, toplumu kontrole dayalı bir polislik biçimi olan otoriter polislik felsefesini açığa çıkarmıştır. Meşrutiyet devrinde öncesinden farklı bir polislik anlayışı hedeflense de eğitim kurumlarında verilen bilgiler ve polislik uygulamaları radikal bir değişimin olmadığını gösterir mahiyettedir. Örneğin; dönemin polis ders kitabında, II. Meşrutiyet öncesi polislik faaliyetleri yüzünden polisin nüfuzunun kalmadığı ve eski polislik uygulamalarının artık medeni dünyada yerinin olmadığı belirtilmesine rağmen toplumsal kuralların dışına çıkanların yola gelmesi için dayanın gerekli olduğu savunuluyordu.³³ İbrahim Feridun'un ifadelerinden hareketle dönemin polisinden beklenen, erken Cumhuriyet dönemi polis ders kitaplarında da sürdürülen bakışla, suçun toplumsal bir hijyen meselesi olarak ele alınması ve toplumsal terbiyenin sağlanmasıdır.³⁴

Polisi toplumun üzerinde bir terbiye unsuru olarak konumlandıran polisiye metotlar ve tavsiyeler ile mevzuatlarla güçlendirilmiş görev tanımı, polisin kontrolsüz bir güç unsuru haline gelmesinde önemli bir rol oynadığı iddiasını güçlendirir. Cezai işlemlerde polis asıl karar alıcı olmasa da sıradan yurttaşlar için caydırıcılığın maddi görünümünü temsil eden ve suçluların peşinde olan biridir.³⁵ Ceza ve infaz kurumlarının bir aracısı olarak faaliyetini sürdüren polisin, herkesin gitmek istemeyeceği yerlerde kirli işlerle mücadele görevi vardır.³⁶ Bu durum etkisiyle polisin suçla karşılaşması ve müdahalede bulunması çoğu zaman kendi takdir yetkisi içerisinde kalan bir ceza mekanizmasının önünü açmıştır. Polisin cezalandırıcı rolü, kendini kanundan münezzeh bir konuma taşıması riskini de beraberinden getirmiş olması muhtemeldir. Öyle ki, polisin işlediği suçlara bakıldığında toplumun üzerinde tahakküm kurmaya yönelik faaliyetlerde bulunmasının izleri görülür. Geleneksel polisliğin patolojik bir sorunu olan bu durum, Osmanlı polisi için de geçerlidir. Ancak 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnamelerinde polis vazifelerinin tanımlanmasında vurgulanan polisin temel misyonu, büyük oranda Meşrutiyet'in siyasi temelleriyle örtüşen vatanın bütünlüğü,

³³ İbrahim Feridun, *a.g.e.* s. 165-175.

³⁴ Dölek'in "içtimai hijyen mühendisliği" ifadesiyle polis ders kitapları ve polislik uygulamaları hakkındaki çalışması için bkz. Çağlar Dölek, "Erken Cumhuriyet Ankarası'nda Emeği Zapt Etmek: Altındağ'da Polisin Toplumsal Tarihi," *Mülkiye Dergisi*, C. 43, S.1, Ankara, 2019.

³⁵ Ernst-Heinrich Ahlf, *Polis Yönetiminde Etik*, Çev. Mehmet Öztürk, EGM Basımevi, Ankara, 2007, s. 99.

³⁶ (Bayley, *a.g.e.*, s. 77-79). Antropolojik saha araştırmasında bir polis şefinin şu sözleri polis meşrutiyetinin normlarını nasıl tehlikeye düştüğünün izahı gibidir: "eğer tüm çevrenizi çöp görürseniz çöp gibi davranmaya başlarsınız (Bayley, *a.g.e.*, s. 111)."

vatandaşa hizmete dair kavramlardır.³⁷ Bu doğrultuda otoriter polislik anlayışının despotik bir tahakkümlle sürdürülmesinin önü alınacak şekilde disiplin düzenlemelerin yapıldığını ve polisin toplum üzerindeki baskısının sınırlandırıldığı ifade edilebilir.

Meşrutiyet dönemiyle birlikte polislin ihtisaslaşmasında yeni bir evreye girilmiş ve polisin teşkilatlanması hız kazanmıştır. Polisin her ne kadar görece yetkileri arttırılmakla beraber bu yetkilerin kontrolsüz biçimde kullanımını engelleyecek gözetim ve disiplin mekanizmalarının da geliştirildiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle polisin sorumluluk alanlarına cevap verecek bir teşkilat arzusu ile eğitim kurumlarının yanı sıra mevcut kadroların görevlerini yerine getiriş biçimi müfettişler aracılığıyla denetlenmeye başlanmıştır.

3. Osmanlı Polisinde Merkezi Bir Kontrol Mekanizması Olarak Disiplin ve Ceza

Üniformalı ve hiyerarşik bir düzene göre hareket eden polis teşkilatı için disiplin temel esaslardan biridir. Bu sebeple mesleki bir tanımlama yapılacaksa polisliğe dair en önemli sıfatlardan biri disiplin kavramında kendine yer bulur. Katı bir hiyerarşik mekanizmaya dayanan idari yapısına ek olarak üniforma ve teçhizatlarıyla polis, yasaları yurdun her yerinde aynı şekilde uygulayan profesyonel bir role sahiptir. Bu sebeple polis, halk ile münasebetinden personel içi iletişime kadar katı kurullarla örülü şekilde hareket eder. Polisin disipline görüntüsü, toplumsal hayata yönelik doğrudan bir mesaj içerir. Keza polis gizli soruşturulması ve takip edilmesi gereken işlerde sivil unsurlara sahip olsa da esas olarak toplumun karşısına üniformasıyla çıkar. Polisin görevini üniformasıyla gerçekleştirmesi, toplumu bir yönüyle rol model ögesi olarak, disiplin altında tutmaya yönelik bir hamledir. Öyle ki çeşitli mevzuatların gereğini yerine getirmeye çalıştığı düşünülen polisin düzen ve güvenliği sağlamada asıl caydırıcılığı devriye görevleriyle ön plana çıkar.³⁸ Zira resmi araç veya yaya şeklinde

---

³⁷ Levy-Aksu, *a.g.e.*, s. 225.

³⁸ Christine Famega, "Variation in Officer Downtime: A Review Of The Research", *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, C. 28, S. 3, 2005, 388; Clive Emsley, Haia Shpayer-Makov, "Polis Dedektifi ve Polis Tarihi", *Polis Dedektifiğinin Tarihi (1750-1950)*, Editör: C. Emsley ve H. Shpayer-Makov, Çev. A. H. Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s. 10.

üniformasıyla topluma verdiği mesaj, otoritenin gündelik hayattaki bir veçhesi olduğu gibi toplumsal düzeni/disiplini bozacak olanlara karşı uyarı niteliğindedir.³⁹

Dahiliye Nezareti altında teşkilatlanmasıyla birlikte Osmanlı polisi, merkezden çevreye doğru hiyerarşik bir silsile dahilinde kamu politikaların etkili bir aracına dönüşmüştür. Nitekim Ergut'un da belirttiği üzere polis, devletin topluma nüfuz etmesinin en etkili araçlarından biri olduğu gibi istenilen davranış ölçütlerini topluma aşlamak veya mevcut düzeni sürdürme gayretini ifade eder.⁴⁰ Bu doğrultuda polislik faaliyetlerinin ne ölçüde yapıldığı merkezi hükümetin önemli bir gündemi haline gelmiş ve hiyerarşik yapıdan istifade edilerek düzenli bir denetim mekanizması oluşturulmuştur.

Merkezi yönetim tarafından polisin denetimine yönelik düzenlemeler II. Meşrutiyet öncesinden başlamış ve sonrasında da ciddiyetle üzerinde durulmaya gayret edilmiş bir konudur. Polisin müstakil bir kuruma ve işlevsel bir iktidar aygıtına dönüşmesine müteakip 1907 tarihli Polis Nizamnamesi ile merkezi kontrol mekanizmaları artırılmış ve 153 ila 156. maddelerinde polise ilişkin disiplin hükümleri düzenlenmiştir.⁴¹ Buna göre; görevinin sorumluluklarını yerine getirmeyenler, meslek vasıflarına uygunsuz hallerde bulunanlar ve üç aydan fazla hapse konu eylemde bulunarak hüküm giyen polis memurları, komiser muavinleri, komiser ve müfettişler mesleğinden azlolunmaktadır. İdari amir tarafından başlatılan

³⁹ Meşrutiyet devrinde polisi alakadar eden mevzuatlar -özellikle 1909 ve 1913 Nizamnameleri- adeta askeri bir disiplin sistemine göre düzenlenmişti. Polisin halk ile münasebetinde ve görünümünde son derece resmi bir tutum takınması bekleniyordu. Polisin vazifesine ilişkin talimatlarda görev sırasındaki şartları ne olursa olsun ciddiyeti elden bırakmaması, görev noktasından on beş adımdan öteye ayrılmaması emrediliyordu. Polis, nokta ve devriyede sigara, çay kahve içmeyecek, gazete okumayacak, insanlarla hasbihal etmeyecek ve katiyen oturmayacak; etrafında göreceği vaziyetler karşısında görmek, istihza etmek gibi laubali hareketlerden çekinecek ve daima ciddiyetini muhafaza etmeliydi (Alyot, *a.g.e.*, s. 530).

⁴⁰ Ferdan Ergut, "Polis Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve", *Amme İdaresi Dergisi*, C. 34, S. 1, 2001, s. 59.

⁴¹ Bu dönemde Zaptiye Nezaretine bağlı on, İstanbul Polis Müdürlüğü ile Beyoğlu Mutasarrıflığına bağlı ikişer polis müfettişi tayin edilmiştir. Müfettişler, polislerin görevlerini yerine getirmelerini ve memuriyet sıfatlarına uygun davrandıklarının kontrolünden sorumlu kılınmıştır. Azli istenen personelin suçlu adli bir konuyu kapsıyorsa, yargılanma esnasında ilgili personelin resmi elbiselerini giymesine müsaade edilmezdi. Ayrıca, silah ve mühimmatını satan veya kasıtlı biçimde zarar verenler -bir olayda, doğal afette veya elde olmayan nedenlerle mühimmatını kaybedenin ispatlama yükümlülüğü saklı kalmak kaydıyla- silah ve cephanesinin bedelinin ödemekle yükümlü olup, bir yıl hapisle cezalandırıldıktan sonra memuriyetten atılırdı (Tongur, *a.g.e.*, s. 209).

disiplin işlemi, cezası istenen memurlara ilişkin azil sebebini gösterir soruşturma evraklarının Zaptiye Nezareti'ne bağlı Heyet-i İntihabiye birimine gönderilmesiyle yapılırdı.⁴²

1913 tarihli Polis Nizamnamesi'nde ise polislik mesleğinin amacına yakışmayan ve mesleki kuralların dışına çıkılmasının men edilmesine dair usuller belirlenmiş ve "polis divanı" adında bir gözetim mekanizması geliştirilmiştir. Polis divanları, polislerin disiplin suçlarına ilişkin 1907 tarihli Polis Nizamnamesi'ndeki eksikliği gidermek amacıyla oluşturulmuştu. 1913 tarihli Polis Nizamnamesi'ne göre "Polislerin cezalandırılması işinin intizam altında yapılması ve polis dairelerinin bu işlerle uğraşarak asıl vazifelerini ihmal etmelerinin önlenmesi maksadıyla İstanbul ve vilayetlerde polis divanları ihdas edilmiştir."⁴³

II. Meşrutiyet sonrası polisin soruşturma ve yargılanmasında çeşitli cezai müeyyideler getirilerek polis divanınca hükme bağlanması öngörülmüştür. Polis memuru, komiser muavini veya komiserlerden birinin cezayı gerektiren bir hareketinin tespiti durumunda ilgili amir tarafından derhal bir zabıt varakası veya rapor tanzim edilerek disiplin soruşturması başlatılırdı. Cezayı gerektiren eylemin ihbarı hâlinde ise tahkikât-ı evveliyeye icra olunurdu. Disiplin soruşturması yürütülen memur, lüzumu halinde müdür tarafından işten de el çektirilerek, memurun savunması alınırdu. Rapor ve savunma tutanaklarına göre müdüriyetçe düzenlenen fezleke, polis divanına tevdi edilirdi. Polis divanı, haftada en az iki defa belirli gün ve saatte üyelerin tamamının katılımıyla toplanır ve oy çokluğu ile fezlekeler hakkında karar alınırdu. Divanda karara varılan vilayet ve livalardaki personelin bağlı olduğu vali ve mutasarrıfların, diğer yerlerde ise müdürün "mucibince" işareti ile hükme bağlanırdı. Polise verilen cezalar; meslekten men etmenin yanı sıra tenbih, tevbih (Md. 79, 80 ve 85), maaş kat'ı (Md. 80 ve 82), kıdem tensiki⁴⁴, sınıf tenzili (Md. 76, 78, 79) ve kayıt terkin (Ceza Kanunu Md. 102., Nizamname Md. 75, 78, 79, 81, 83, 85 ve 86) şeklindeydi ve divanda alınan kararlar kesin olup itiraz, istinaf ve temyize başvurulamazdı. Divanda alınan kararlar memurların sebep olduğu eylemler adli bir boyuta da taşınabilmekte ve alınan kararlar ile fezleke mahkemeye tevdi edilebilirdi. Özetle, disiplin

⁴² Tongur, *a.g.e.*, s. 209-211.

⁴³ Alyot, *a.g.e.*, 516.

⁴⁴ Polis memurlarının sivil hayatında da tavır ve davranışları önemlidir. Örneğin, karakolhanede veya nokta ve devriye ile görevli buldukları zamanda olmasa bile, resmî elbise ile açık bir yerde veya meyhane ve gazinoda, mezun olmadığı günde sivil olarak açıkça ikinci defa içki içen polis memurunun iki yıl kıdemi indirilirdi (Tongur, *a.g.e.*, s. 262).

soruşturma sürecinde; 1. Tahkikat safhası, 2. İşten el çektirmek, 3. Polis divanlarında muhakeme ve karar safhası, 4. Nizamiye veya idare mahkemelerinin vazifeleriyle alakalı fiillerin sevki, 5. İnzibatî cezalar ve bu cezaların süreleri şeklinde bir yol izleniyordu.⁴⁵

Türk Polis Teşkilatının modernleşme sürecinde polisin artan yetkilerini kullanabilme salahiyetine sahip olması için yeni kadroların ihdas edilmesi, eğitim imkanlarının artırılması, ödüllendirme ve terfi sisteminden başka meslekten ihraca kadar çeşitli cezaların verilmesi gibi fren denge mekanizmaları geliştirilmişti. Polis teşkilatında yapılan reformlara rağmen polisler, mesleki gereklilikleri yerine getiremediği gibi görevinin tersine suçla konu işlere karışabilmiştir. Bu sebeple polise yönelik mesleki disiplinin sağlanmasına yönelik düzenleyici mevzuatlar hazırlanmıştır. Bu mevzuatlar yalnızca teşkilatın nizamıyla alakalı değil, aynı zamanda topluma yönelik hesap verilebilirliğin ve hedeflenen düzene ilişkin de bir mesajı içerisinde barındırır. Bu düzene aykırı davranan polisler *Polis Mecmuası* üzerinden ifşa edilmiştir. Polise ilişkin yasaklayıcı hüküm ve cezaların kamuoyuyla paylaşılması hem polisler için caydırıcı bir uyarı niteliği taşıdığı gibi hem de toplumla polis arasındaki güven ilişkisini güçlendireceğini iddia edebiliriz.⁴⁶ Nitekim Osmanlı polisi, *Polis Mecmuası* üzerinden suçla mücadelesindeki yetkinliğini kullandığı teknikler üzerinden açıkça göstererek kamuoyuna güven verirken, kendi mensuplarının dahil olduğu suçlara imtiyaz tanumadan ilan etmekte çekinmemiştir.⁴⁷

İstanbul, İzmir ve Aydın Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanları tarafından polisler için verilen cezalardan meslekten ihraca konu olan polislerin

⁴⁵ Tongur, *a.g.e.*, s. 260-263.

⁴⁶ Polisin toplumsal desteği kazanmasında medyanın rolü önemlidir. Polis basınla doğrudan ilişki kurarak suçun haber konusu olmasını sağlamış ve suçlularla mücadeledeki başarısı polisin toplum nazarındaki şöhretini artırmıştır (R. M. Morris, "Suç Kâr Etmez: Metropolitan Polis'i'nin İlk Yüzyılındaki Dedektifler Üzerine Yeniden Düşünürken",

Polis Dedektifliğinin Tarihi (1750-1950), Çev. A. H. Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s. 111).

⁴⁷ 1908 devriminden sonra ortaya çıkan *Polis Mecmuası* ve ders kitapları gibi araçlar ile gazetelerde polislerle ilgili olumlu haberler ve resimler yeni bir polis kimliğinin inşasına katkı sunmaktadır. Bu dönemde polis kurumsallaşarak ve II. Abdülhamit döneminden farklı bir imajla toplumun karşısına yeni yüzüyle çıkmaktadır (Levy-Aksu, *a.g.e.*, s. 221). Ayrıca *Polis Mecmuası*'nda polisin disiplin suçlarına ilişkin haberlerle kendi özeleştirisini yapması ile birlikte, aynı zamanda polisin başarılarının taçlandırıldığı ceraim cetvellerinin de paylaşıldığı görülmektedir. Polisin suçla mücadelesindeki mahirliğini ilişkin haberler ve suçla mücadelesindeki başarısını ilişkin istatistikler, bu dönemde oluşturulmaya çalışılan yeni polisin imajını destekler mahiyettedir.

numarası, ismi, merkez ve mevki ile işledikleri cürmün çeşidinin verildiği tablolar *Polis Mecmuası*'nda paylaşılmıştır. *Polis Mecmuası*'nın ilgili sayılarında yayımlanan polis divanlarının terkin-i kayıt listelerinde geçen polisin işledikleri suçlar özetle şöyledir: Üniformalı şekilde uygun olmayan yerlere gitmek, hayat kadınlarıyla münasebet kurmak, esnaftan zorla para almak, dolandırıcılık, hırsızlık, tütün kaçakçılığı, zimmete para geçirmek, vazife sırasında içki alemleri ve sarhoşluk, vazifesini terk etmek veya işe gitmemek, iffetsizlik, esrar içmek, kumar oynamak, meslek vasıflarını yerine getirememek (gereği olmadığı halde silahı kullanmak, lüzumsuz yere öldürme kastıyla ateş etmek vs.), amire karşı serkeşhane davranmak ve itaatsizlik, meslektaşlarını hor görmek ve kötü muamelede bulunmak, kanuna muhalefette bulunmak, hükümet aleyhinde nalayık ifade bulunmak, sebepsiz yere vatandaşı darp etmek, gazinoda içki alemleri yapıp taşkınlık çıkarmak, umumhanede veya meyhanede rezalet çıkarmak ve tehditte bulunmak, şeref ve haysiyete aykırı harekette bulunmak, haneye tecavüz, suçluların firar etmesine yardımcı olmak, jandarmaya silah çekmek, silahını kaybetmek, teçhizatını satmak, siyasetle iştigal etmek.⁴⁸

Polis Mecmuası'nın 53. sayısından itibaren yayımlanan polis divanı kararlarında ise daha önceki kararlar gibi detaylı cezai sebepler belirtilmeyip, ceza alan polislerin isimleri, yaka numaraları ve görev yerleri verildikten sonra karşılıklarına yalnızca "Polis Nizamnamesi'ne muhalif harekette bulunmak" izahı düşünülmüştür.⁴⁹

Polisler, işledikleri suçların ağırlığına göre meslekten men edilmesinin yanı sıra hapis veya para cezası da alabiliyordu. Polise yönelik kaygılar neticesinde yapılan düzenlemelere rağmen her nevi suçtan ceza alan polisler *Polis Mecmuası*'nda açıkça kimliği belirtilerek ihraç ediliyordu. İşlenen suçların ve polisin disiplinsizliğinin altında yatan sebepler yukarıda ifade edildiği üzere; polisin toplumsal hayat içerisinde edindiği rolün gerekliliklerini yeterince taşıyamaması, siyasi kargaşanın gündemde olmasının bir sonucu olarak rejimin etkisi ve otoriter polis felsefesinde

---

⁴⁸ *Polis Mecmuası*, "Aydın Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 12, 1913, s. 287-288; *Polis Mecmuası*, "İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 15, 1913, s. 360; *Polis Mecmuası*, "İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 16, 1914, s. 383-384; *Polis Mecmuası*, "İzmir Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 18, 1914, s. 432; *Polis Mecmuası*, "İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 39, 1914, s. 935-936.

⁴⁹ Bkz. *Polis Mecmuası*'nın 53, 54, 61, 67, 76, 88, 89 sayıları.

anlamlandırılabilir. Ayrıca polisin maddi kaygılarının da mesleki ciddiyetin önüne geçmesinde önemli bir etkidir.⁵⁰

Sonuç

Osmanlı'da modern anlamda polis teşkilatı, Tanzimat'tan itibaren başlayan modernleşme süreci doğrultusunda Batı'daki karşılıklarına benzer biçimde kurulmuştur. Modern polis teşkilatının kurulmasından sonra polisin vazifelerini gösteren mevzuatlarla güvenlik bürokrasisi içerisinde uzmanlaşan müstakil bir kurum halini almıştır. 1845, 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnameleri üzerinde kurulan Osmanlı polisi, asayiş ve emniyetin sağlanması ile merkezi kamu politikalarına göre belirlenecek düzenin sürdürülmesinden sorumlu olmuştur.

Osmanlı polisi, 1845 yılından itibaren daha ziyade askeri kurumların bir uzantısı şeklinde güvenliği sağlamaktayken, II. Meşrutiyet devrinden itibaren Dahiliye Nezaretine bağlı şekilde merkez ve taşra teşkilatlarıyla Osmanlı coğrafyasının genelinde hizmet vermeye başlamıştır.

Modernleşme sürecinde önemli bir milat olan II. Meşrutiyet devriyle birlikte, modern devlet anlayışının sonucu olarak ortaya çıkan kamusal hizmet misyonunu yüklenen idari bir teşkilat halini almıştır. Devlet-vatandaş ilişkisinin modern devlet kavramına içkin şekilde revize edildiği bu dönemde geçmiş tecrübelerden hareketle Osmanlı polisi yeninden inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda gerçekleşen değişim sürecini ifade edecek "yeni polis" kavramının içeriği doldurulacak şekilde Meşrutiyet'in dayandığı anayasa, yasa, vatan, devlet gibi kavramlar üzerinden meşruiyet gözetilecek bir polis inşası düşünülmüştür. Ayrıca polisin yeni kanunlara uyum sağlayabilmesi ve önceki dönemden kalma kötü imajını tersine çevirecek ölçüde de düzenlemeler yapılmıştır.

Osmanlı polisinin görev ve yetkilerinin artırılarak kadrolarının desteklenmesi ile toplumsal hayat içerisindeki rolü daha da belirginleşmiştir. Ancak polisin mesleki eğitim yetersizliği, rejimin etkisiyle siyasallaşma, otoriter polislik felsefesi, ekonomik şartlar ve teşkilatlanmadaki sorunlar, polisin yükselen rolünün gereklerini yerine getirebilmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. Polisin uzmanlaşma sorununu temsil eden unsurlar

---

⁵⁰ Bkz. Yiğit, *a.g.e.*, 2021.

neticesinde toplumsal huzursuzluğa sebebiyet veren haysiyet-i meslekiyeye aykırı davranışlar ortaya çıkmıştır. Disiplin suçu olarak kabul edilen bu davranışların sergilemesinde polisin çalışma ortamının etkisi göz önüne alınmalıdır. Zira diğer mesleklere benzemeyen çalışma ortamıyla polislik mesleği, sıradan yurttaşların şikayetlerini dinlemekten daha ziyade kimsenin girmek istemeyeceği sokak ve mekânlardaki tehlikeli kişilerle münasebeti barındıran işlerle de alakalıdır. Polisin genel ahlak ve edebe aykırı işleri men etme görevini yerine getirdiği yerlerde, üniforma ve silahıyla devletin resmi otoritesinin sembolik temsilini yansıtan polisin kullandığı teknikler geleneksel devlet baba nosyonunun terbiye metotlarında içkindir. Bu durum kimi zaman polis üzerinde dokunulmazlık duygusunu uyandırdığını düşündüren fena hallere tevessül edebilmesinde kendini göstermiştir.

Polisin sahip olduğu geniş yetkileri nasıl kullanacağı yasalarca yeterince belirlenmemekle birlikte, meslek disiplinine ilişkin kurallar izah edilmiş ve idari denetim mekanizmaları geliştirilmiştir. Polis disiplin düzenlemeleri, mesleki sorumlulukların yerine getirilmesinde ve polis yetki aşımının önüne geçilmesinde fren-denge görevi görmüştür. Bir başka ifadeyle, polisin genişleyen yetkileriyle birlikte toplumsal hayatta yükselen rolü ve cisimleşen otoritesinin keyfi uygulamalara sebebiyet vermemesi için disiplin mevzuatlarıyla kontrol edilmeye çalışılmıştır.

Polis disiplin mekanizmalarınca uyarıdan meslekten ihraca kadar çeşitli cezalar verilmiştir. Kimi zaman verilen cezalar yalnızca idari bir yaptırım olarak kalmayıp adli işlemlere de konu olmuştur. İhraca konu kararlar *Polis Mecmuası'*nda düzenli aralıklarla yayımlanarak hem yeni polisin inşasının hem de topluma hesap vermenin bir ifadesini göstermektedir. *Polis Mecmuası'*nda cezaya konu memurların ifşa edilmesi diğer polislere yönelik caydırıcı bir mesaj taşımaktadır. Bu sayede polislik faaliyetlerinin kontrolsüzce uygulanmasının önüne geçmenin ve arzu edilen polis imajının düzenlenmesinin hedeflendiği iddia edilebilir.

KAYNAKÇA

I. SÜRELİ YAYINLAR

- Polis Mecmuası, "Aydın Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 12, 1913.
- Polis Mecmuası, "İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 15, 1913.
- Polis Mecmuası, "İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 16, 1914.
- Polis Mecmuası, "İzmir Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 18, 1914.
- Polis Mecmuası, "İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Divanı", Sayı: 39, 1914.

II. KİTAPLAR

- Ahlf, Ernst-Heinrich, Polis Yönetiminde Etik, Çev. Mehmet Öztürk, EGM Basımevi, Ankara, 2007..
- Alyot, Halim, Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durum, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2008.
- Bayley, David, "The Police and Political Development in Europe", The Formation of National States in Western Europe, Ed. C. Tilly, Princeton University Press, Princeton, s: 328-379, 1975.
- Bayley, David, Gelecek İçin Polis, Çev. Fethullah Eraslan, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 2006.
- Birinci, Ali, Hürriyet ve İtilaf Fırkası: II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar, 2. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, 2012.
- Demirel, Yurdal, "Osmanlı Dönemi Polis Eğitiminden Bir Sayfa: Polis Dershanesi", Türk Polis Tarihinin Kökenleri, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017.
- Emsley, Clive & Haia Shpayer-Makov, "Polis Dedektifi ve Polis Tarihi", Polis Dedektifliğinin Tarihi (1750-1950), Editör: C. Emsley ve H. Shpayer-Makov, Çev. A. H. Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012.
- Ergut, Ferdan, Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- Gören, Hüseyin Hüsni, Birinci Yüzyılında (1839-1938) Türk Polis Teşkilatının Tekâmül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri, Emniyet Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 2018.
- İbrahim Feridun, Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-I Meslekiye, Haz. M. Karakaya, V. K. Bilgiç, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010.
- Levy-Aksu, Noemi, "II. Meşrutiyet Döneminde Polis: Bir Profesyonel Kimliğin İnşası", Tarihte Türk Polis Teşkilatı Sempozyumu, Editörler: M. Gül, M. Kandemir, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2013.

- Neocleous, Mark, Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi, Çev: Ahmet Bekmen, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Okçabol, Derviş, Zabıta Tarihi. 2. Baskı, Ankara Polis Enstitüsü, Ankara, 1940.
- Ortaylı İlber, II. Abdülhamid Devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfusu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981.
- Osse, Anneke, Polislik Faaliyetlerini Anlamak, Çev. Zeynep Başer, Banu Dökmecibaşı, Fatih Gençkal, Zeynep Gültekin, Nagehan Gürbüz, İlknur Urkun, Bion Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2015.
- R. M. Morris, "Suç Kâr Etmez: Metropolen Polisi'nin İlk Yüzyılındaki Dedektifler Üzerine Yeniden Düşünürken", Polis Dedektifliğinin Tarihi (1750-1950), Çev. A. H. Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012.
- Şahin, Eyüp, Emniyet Genel Müdürleri, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2014.
- Şahin, Eyüp, "1845'ten 1913'e Osmanlı Polis Nizamnamelerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım", Türk Polis Tarihinin Kökenleri, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017.
- Tongur, Hikmet, Türkiye'de Genel Kolluk: Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi, Kanaat Basımevi, Ankara, 1946.
- Van, Nurettin, "Osmanlı Polis Teşkilatının Modernleşme Sürecinde Celestin Bonin'in Rolü". Türk Polis Tarihinin Kökenleri, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017.
- Yiğit, Yücel (ed.), Türk Polis Tarihinin Kökenleri, Polis Akademisi Yayınları, 2017.
- Yiğit, Yücel, "Serkomiserlikten Müdürlüğe: Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün Kuruluşu (1885-1938)", Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır, Editörler: Oktay Bozan-Hakan Asan vd., Manas Yayınları, Ankara, 2019.
- Yiğit, Yücel, II. Meşrutiyet Dönemi Polis Maaşları (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Polis Maaşları (1865-1937), Mehmet Genç Anısına Uluslararası Osmanlı İktisat Tarihi Sempozyumu, İstanbul, 2021.
- Yiğit, Yücel & Eyüp Şahin, "Emniyet İstihbarat Tarihi", Türk İstihbarat Tarihi, Editör: İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit, Namık Çençen, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-633.
- Zurcher, Eric Jan, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, Çev. Yasemin Saner Gönen, 17. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

III. MAKALELER

- Birini, Ali, "Türk Emniyet Teşkilatında "İlkler", Polis Bilimleri Dergisi, C. 1, S. 3, 1999.
- Dölek, Çağlar, "Erken Cumhuriyet Ankarası'nda Emeği Zapt Etmek: Altındağ'da Polisin Toplumsal Tarihi," Mülkiye Dergisi, C. 43 S.1, Ankara, 2019.
- Ergut, Ferdan, "Polis Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve", Amme İdaresi Dergisi, C. 34, S. 1, 2001.

- Famega, Christine, "Variation in Officer Downtime: A Review Of The Research", Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, C. 28, S. 3, 2005.
- Şahin, Eyüp, "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi", Polis Dergisi, Sayı 38, 2004.
- Tepe, Cemal, "İttihat ve Terakki Cemiyetinin Polis Kıyafetleri". Anasay, (13) s. 17-56, 2020.
- Yazman, Nazif, "Polis Mekteplerinin Tarihçesi", Polis Dergisi, Y:23, S:310, E.G.M. Yayınları, Ankara, 1947.
- Yiğit, Yücel, "Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı", *Atatürk Ansiklopedisi (Elektronik Ansiklopedi)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr> Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 14 Kasım 2021.